

Forfatter: Ewald, Johannes

Titel: Udrag fra DE FREMMEDE

Citation: Ewald, Johannes: "Johannes Ewalds samlede skrifter", i Ewald, Johannes: *Johannes Ewalds samlede skrifter*, Gyldendal, (1969), s. 89. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-ewald06val-shoot-idm140353512031168/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Johannes Ewalds samlede skrifter

Spids-Buber og Narre, og at tage sig vare for dem, undertiden selv at benytte sig af dem — De danner sig efterhaanden sikre Kjende-Tegn paa retskaffne Mænd og veed at finde dem — Os synes det ³⁷ endelig og, som om vi lærte, || at kjende saadanne Folk, fordi vi vide nogle Træk af en Pausanias og en Aristides og en Caligula og en Cato, og Gud veed af hvilke besynderlige Ansigter, som maaskee aldrig kommer for meer Men Himmel just denne ¹⁴ bedrægelige Indbildning er vor Ulykke, og det var vist mangen en iblant os tjenligere om han kjendte vores Herr LangFinger og vor Frøken Grips noget nøyere fra skikkelige Folk, end at han veed alt hvad der er sagt enten om Verres eller om Thais ¹⁵ — Det urmeligste og beklageligste i alt dette er det, at just de hvis Kald det er at forbedre deres Med-Mennsker tiest kjende dem mindst; og at af den Aarsag disse aandelige eller legemlige Læger saa tit behandle en Narr som en Af-GudsDyrker, ²⁰ og en Franskmand, som en Grønlænder — Jeg vil intet tale om de mange mindre Fordeele som den lærer at gjøre sig, og de mange Elskværdigheder som han lærer at pryde sig med, som tillig lærer at kjende Mennsker; fremfor den, som kun kjen- ²⁵ der Muserne —

Om jeg ved en Hændelse har givet Forstanden sin Plads i Skoelen og Klogskab uden for, saa er det fordi de paa disse Steder finde deres beste og ³⁰ meeste Føde, og langt fra ikke fordi jeg holder dem for at være bundne dertil — Der findes en vis Sort Lærde, som tilegne sig dette Navn i den alleregentligste Forstand, som det virkelig tilkommer, og som dog hverken har behøved, eller behøver, eller in natura besidder meer Forstand end Verba Ste- ⁴⁷ phani eller en anden GloseBog. Og || jeg vil gjerne holde det for en Muelighed at den allerabstracteste Algebraist kan være klog — Paa den anden Side er det ligesaa mueligt at finde selv et større Anlæg til Forstand hos en Linnvæver end hos en Magister

— Men jeg havde nær sagt at det er Skade — Den er i den Fald vist paa sit urette Sted, ikke fordi den ey behøves eller kan bruges der, men fordi den vansmægter af Mangel paa Næring — Ligesaalidet har jeg vildet sig, at alle de som har Leylighed at omgaaes med Mennesker derfor lære at kjende dem, eller at alle de som kjende dem derfor ere kloge — Man kan see hundrede Ting uden at forstaae dem; og forstaae dem meget vel, uden derfor at vide, hvorledes man skal anvende dem paa sig selv, og til sin Fordeel — Men som sagt, da jeg engang har fundet for got at adskille Forstand og Klogskab, saa har jeg og, som det var billigt vildet anvise enhver af dem sit eget StandQuarteer, og det saa bequem, som mueligt — Det forstaaer sig, at jeg ingen Fængsel har vildet anvise dem, men at de for mig har Tilladelse, at omgaaes saa meget som de vil, og selv at bytte Quarteer, om dem lyster — Endnu tillade man mig kun et Ord om Forstanden førend jeg tager Afskeed dermed, og jeg lover paa Autor-Parole, at der ikke skal blive tænkt meer paa denne kjædsommelige Materie i mit Ugeblad, hvilket jeg dog, om Gud og mine Læsere vil, agter at fortsætte til min Død — At jeg har talt saameget om den her, er alleene derfor at de af mine Læsere som besidde eller troer at besidde den, ikke strax maae holde mig for en unyttig Skrivere, naar jeg reent ud tilstaaer at jeg slet intet vil have at bestille dermed — Dener da vist langt ærværdigere end den blotte Fornuft og selv end Klogskab, ved de mange og store Velgjerninger som den unegtelig har beviist det menneskelige Kjøen, og den er af denne Aarsag langt nyttigere for Selskabet — Men det er Helte, der opoffre sig for det almindelige, som legge allene Vind paa at have den, og den er i den Fald ikke alleneste unyttigere for sin Eyermand end blot Klogskab, men den er reent ud unyttig for ham, den har aldrig, for sig allene betragtet nyttet, og kan aldrig nytte

4^o ham i en stræng Forstand — Den er tvertimod ikke allene undværlig, men i den Forfatning hvori den er nu, er den skadelig — Klogskab derimod er tilstrækkelig og den er umistelig til vor Lyksalighed. Og klog — mine Herrer De behager at vaagne, thi nu er Prædiken snart ude — Det er en evig, unegtelig Sandhed, at man vel kan kjende Mennesker uden at være klog, men at man ikke kan være klog uden at kjende Mennesker —

10 Og hvem veed ikke det? Meener han at lære os noget nyt min unge Herr Skrivere? — Ved Himlen nej, min gamle Herr Nomenclator — Men jeg bctrækker mig paa mit Forrige — Vi veed det saa vel, at vi ikke veed det — Vi sigc det saa tit, at det er blevet en tom Lyd i vore Øren — Og hvad kommer saa derudaf? — Et Ugeblad, min Herre, og dersom De vil give mig Tid at tale ud, skal jeg strax sigc hvorledes —

De forrige Tidens Historie er god men langt fra ikke tilstrækkelig til at lære os at kjende Mennesket saa got, som vi bør, om vi vil være kloge — Den skildrer os en gandske anden Verden, end den vi leve i, langt andre Mennesker, end dem vi har at omgaaes med; og den skildrer os dem endda altid svagt og sjelden oprigtigt — Et er det, at den kun befatter sig med store og besynderlige Mænd; og igjen kun med disses store eller besynderlige Handlinger og Ord — Men ikke at tale om, at disse Træk er alt for faac, til at man deraf skulde kunde sammensætte Menniskets Portrait, saa ere de reent uskikkede til at give os noget Begreb om de Mennesker som det allene er os magtpaaliggende at kjende, de hverdags Mennesker som vi skal omgaaes med — Den var enten meer eller mindre end et Menneske som fortjente en Plads i Historien — Saameget derfor som denne interesserer vor Nysgjerrighed vor Beundring og vort Hjerte, saa liden Indflydelse har den paa vor Klogskab og vor Fordeel — Herr Puff, som troer, at Cæsar var en